

BELUCİLERİN AFRIKA'YA GÖÇÜ VE AFRIKA İLE SOSYAL, KÜLTÜREL VE SİYASAL ETKİLEŞİMLERİ

THE MIGRATION OF BALOCH PEOPLE TO AFRICA AND THEIR SOCIAL, CULTURAL, AND POLITICAL INTERACTIONS WITH AFRICA

Yıl 5, Sayı 2, ss.77-90.

Year 5, Issue 2, pp.77-90.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 05.12.2024

Submitted: 05.12.2024

Kabul Tarihi: 20.05.2025

Accepted: 20.05.2025

DOI: 10.58851/africana.1596836

Atıf Bilgisi / Reference Information

Rıgıderakhshan, M. (2025). Belucilerin Afrika'ya Göçü ve Afrika ile Sosyal, Kültürel ve Siyasal Etkileşimleri, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 5 (2) , 77-90.

Mohammad Rıgıderakhshan

Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası Ofis, rigi.derakhshan@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1495-6284

Öz

Beluciler (Baloch), Güney Asya'nın batısında, özellikle İran, Pakistan ve Afganistan sınırları içinde yer alan Belucistan bölgesinde yaşayan bir halktır. Bu coğrafya, tarih boyunca stratejik bir ticaret ve göç merkezi olmuş, Belucilerin hem Doğu hem de Batı kültürleriyle temas kurmasına olanak tanımıştır. Özellikle Afrika'nın doğu kıyılarıyla olan etkileşimleri, ticaret, göç, sömürgecilik, dini bağlantılar ve kültürel alışveriş üzerinden şekillenmiştir. *Şāhnāme*, Mesâlik ve'l-memâlik, *Fütûhu'l-büldân*, Diyakof'un Med tarihi ve Antik İran gibi eserleri, Seydi Ali Reisi'nin *Mir 'âtü'l-memâlik*; ve *Hudûdü'l-'âlem* gibi eserlerde Belucilerin Hazar Denizi kıyılarından Kirman'a, oradan da Mekkuran/Mekran ve Sind'e, ardından ise Afrika'ya geçen yolculuklarına dair önemli bilgiler yer almaktadır. Belucilerin göç etme nedenlerinin başında savaş, kuraklık, ticaret, paralı askerlik gibi nedenler gelmektedir. Bu çalışmada, Belucilerin Hazar Denizi kıyılarından Afrika kıtasına göçleri, Belucilerin Afrika ile kültürel etkileşimlerinin tarihsel arka planı ve çeşitli sosyal, ekonomik ve kültürel yönleri ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Beluciler, Belucilerin göçü, Afrika, Köle ticareti, Umman Sultanlığı

Abstract

The Baloch people reside primarily in the Balochistan region, which is located in the western part of South Asia and encompasses areas within Iran, Pakistan, and Afghanistan. This geography has historically served as a strategic hub for trade and migration, enabling the Baloch to interact with both Eastern and Western cultures. Their connections, particularly with the eastern coast of Africa, have been shaped through trade, migration, colonialism, religious ties, and cultural exchanges. Historical texts such as *Shahnameh*, *Masalik wa Mamalik*, *Futuh al-Buldan*, *Diakof's History of Medes*, and works on Ancient Iran, alongside *Mir 'at al-Mamalik* and *Hudud al-'Alam*, provide valuable insights into the Baloch people's journeys from the Caspian Sea shores to Kerman, then to Makran and Sindh, and eventually to Africa. Key reasons for Baloch migration include war, drought, trade, and mercenary service. This study will comprehensively examine the migration of the Baloch from the Caspian Sea region to the African continent, the historical backdrop of their cultural interactions with Africa, and the various social, economic, and cultural dimensions of these exchanges.

Keywords: Baloch, Baloch Migration, Africa, Slave trade, Oman Sultanate

STRUCTURED ABSTRACT

The Baloch people (Belucis) are an ethnic group primarily inhabiting the region of Balochistan, which spans across southeastern Iran, southwestern Pakistan, and parts of Afghanistan. Historically, Balochistan has been a crossroads for various civilizations, acting as a hub for trade, migration, and cultural exchange. This region, positioned at the intersection of major transcontinental trade routes, has witnessed centuries of cross-cultural interactions between Africa, Central Asia, the Middle East, and the Indian subcontinent. The migration patterns of the Baloch people are deeply embedded in the region's history, shaped by socio-political, economic, and environmental factors.

The historical migration of Baloch people has been a multi-faceted process, involving both voluntary and involuntary movements triggered by external factors such as wars, natural disasters, socio-economic pressures, and opportunities for trade. One of the most significant dimensions of Baloch migration is their historical connection to Africa, particularly East Africa, which has been largely underexplored in scholarly discourse. The Baloch migration to Africa, especially in the 18th and 19th centuries, was largely influenced by the expansion of the Omani Sultanate and its maritime dominance over the Indian Ocean. As the Omani Sultanate expanded its influence in East Africa, Baloch people were drawn to the coastal cities of Zanzibar and Mombasa, establishing a robust presence in both military and commercial capacities.

This study seeks to examine the historical migration of the Baloch people from their original homelands in the Persian Gulf and South Asia to East Africa. The objective is to explore the reasons behind their migration, the cultural exchanges that took place between the Baloch and African communities, and the long-lasting socio-economic and cultural impacts of these interactions. Additionally, this research aims to contextualize Baloch migration within the larger historical, geopolitical, and economic frameworks that shaped their movement.

The research employs a qualitative, historical-ethnographic approach, utilizing a variety of primary and secondary sources. The analysis of these sources helps to trace the key events that prompted Baloch migration and the conditions that facilitated their settlement in East Africa. Additionally, the study examines the role of the Omani Sultanate in the migration process, as well as the Baloch's contributions to the region's commercial and military activities during their settlement.

Results

The migration of the Baloch people to East Africa can be understood through a combination of push and pull factors. In their homeland, Balochistan was often marked by socio-political instability, internal feudal conflicts, and economic hardship. These conditions prompted many Baloch to seek better opportunities abroad. The expansion of the Omani Sultanate provided a significant pull factor, as the Sultanate's control over East African coastal trade routes created opportunities for the Baloch to engage in military service, trade, and maritime navigation. Baloch soldiers, sailors, and traders were crucial to the expansion of Omani influence in the region, particularly in Zanzibar, Mombasa, and other Swahili coast towns.

Once in East Africa, the Baloch played a prominent role in the region's economy, particularly in the trade of ivory, spices, and slaves. In Zanzibar, the Baloch became integrated into the island's economic and military elite, contributing to the region's growing power in the Indian Ocean trade networks. The Baloch also participated in the construction of the Omani military infrastructure, which had far-reaching implications for the geopolitics of the region.

In terms of cultural exchange, the Baloch brought with them aspects of their cultural practices,

including language, culinary traditions, and architectural styles. Over time, the Baloch became integrated into the local African communities, particularly among the Swahili-speaking coastal populations. The exchange of goods and ideas between the Baloch and African communities led to the blending of African, Arab, and Baloch cultural elements, which can still be observed in the coastal regions of East Africa today.

Conclusions

The migration of the Baloch to East Africa represents a significant chapter in the history of both the Baloch people and the East African coast. This historical migration not only provided the Baloch with new opportunities but also facilitated a rich exchange of culture, knowledge, and trade between different regions of the Indian Ocean world. The study contributes to a deeper understanding of the historical connections between the Baloch people and Africa, shedding light on the lesser-known aspects of Baloch migration and their role in shaping the socio-economic landscape of East Africa. Furthermore, it emphasizes the importance of considering migration not just as a movement of people, but as a complex process involving cultural, economic, and geopolitical factors that leave lasting legacies on both the migrants and the host societies. This research opens up further avenues for exploring the wider impact of South Asian and Middle Eastern migration to Africa, particularly in the context of the Indian Ocean World.

Giriş

Beluciler (Baloch), Güney Asya'nın batısında, özellikle İran, Pakistan ve Afganistan sınırları içinde yer alan Belucistan bölgesinde yaşayan, tarih boyunca büyük bir coğrafi ve kültürel çeşitliliğe sahip bir halktır. Bu coğrafya, sadece bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde önemli bir ticaret ve göç merkezi olma özelliğine sahiptir. Belucistan, tarih boyunca Afrika'dan Orta Asya'ya, Hindistan'dan Arap Yarımadası'na kadar uzanan geniş bir coğrafya ile kültürel etkileşimde bulunmuş, ayrıca toplumların göç güzergahlarının merkezinde yer almıştır. Bu durum, Belucilerin sadece coğrafi olarak değil kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda da geniş bir etki alanı oluşturmaya olanak sağlamıştır.

Tarih boyunca Beluciler savaş, kuraklık, ticaret ve paralı askerlik gibi sebeplerden dolayı pek çok kez yaşadıkları bölgeden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göçler Belucilerin Afrika ile güçlü bağlar geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Belucilerin göçleri, sadece fiziksel bir yer değiştirme süreci olmanın ötesinde, kültürel, dinî ve ticari etkileşimleri de beraberinde getirmiştir. *Şāhnāme*, Mesâlik ve'l-memâlik, *Fütûhu'l-büldân* gibi eski metinler, Belucilerin Hazar Denizi'nden başlayıp, Kirman ve Mekkuran'dan geçerek Sind'e, sonrasında ise Afrika'ya kadar uzanan yolculuklarını detaylı bir şekilde aktarır. Bu metinler, Belucilerin tarih boyunca çeşitli medeniyetlerle kurduğu etkileşimlerin izlerini taşır ve halkların kültürel alışverişine dair önemli bilgiler sunar.

Belucilerin hareketliliği, zamanla Afrika ile olan temaslarını daha da derinleştirmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda Umman Sultanlığı ile kurdukları ilişki, bu halkın Afrika kıtasına göçünün önemli bir dönüm noktası olmuştur. Umman Sultanlığı'nın deniz yoluyla genişlemesi, Belucilerin askeri ve ticari faaliyetlerdeki rolleriyle birleşerek Afrika'nın doğu kıyılarında kalıcı topluluklar kurmalarına zemin hazırlamıştır. Zanzibar (Zengibar), Mombasa gibi önemli liman şehirlerinde Beluciler ticaret, askeri hizmet ve idari görevlerde etkin bir rol oynamışlardır.

Belucilerin Afrika ile tarihsel bağları, sadece askeri ya da ticari ilişkilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda kültürel etkileşimlerle de zenginleşmiştir. Ticaret yoluyla aktarılmaya başlanan malzemeler ve kültürel pratikler, iki kıta arasındaki bağı güçlendirmiştir. Afrika'da Beluciler, yerel halklarla sosyal ve kültürel alışveriş içinde olmuş, mutfak kültürlerinden müziğe kadar pek çok alanda karşılıklı etkileşimler geliştirilmiştir.

Bu çalışmada, Belucilerin Hazar Denizi kıyılarından Afrika'ya göç süreçleri, bu süreçlerin tarihsel arka planı ve Belucilerin Afrika ile kültürel, sosyal ve ekonomik etkileşimleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu inceleme Belucilerin tarihsel bağlarını, göç etme sebeplerini ve Afrika ile olan ilişkilerinin dinamiklerini anlamayı hedeflemektedir.

Belucilerin Tarihsel Serüveni ve Göç Süreçleri

Belucilerin göç süreçleri tarih boyunca birçok önemli olayla şekillenmiştir. Medler, Parslar ve Partlar, İran platosuna yerleşmiş ve Hindistan'a kadar göç ederek bu topraklarda çeşitli hükümdarlıklar kurmuşlardır. Bu silsileyi Medler, Ahemenesi, Eşkaniler ve Sasaniler şeklinde sıralayabiliriz. Mekkuran bölgesi tarih boyunca bu halkların hâkimiyetinde olmuştur (Hosseinbour, 1387).

Bu süreçte, Firdevsi'nin *Şâhnâme* eserinde de Berzekuh sakinlerinin Beluciler olduğu belirtilmektedir. *Şâhnâme*'ye göre Novshirvan döneminde (M.Ö. 531-579) Beluciler bir ayaklanma başlatmış ve bu durum ordunun müdahalesiyle sonuçlanmıştır. Firdevsi bu çatışmayı edebi bir dille rivayet eder (Firdevsi, 1967, s. 75). Novshirvan, Hindistan yolculuğundan döndüğünde Belucilerin ayaklandığı haberini almış ve orduyu Belucilerin yaşadığı bölgeye göndererek bu ayaklanmayı bastırmaya çalışmıştır. Büyük çatışmaların ardından Beluciler, Kirman ovasına göç etmek zorunda kalmışlardır (Firdevsi, 1967). İran tarihinde hükümdara karşı ayaklanmalar çoğunlukla zorunlu bir göç ile sonuçlanmıştır (Arthur, 1375, s. 482). Ahmed Mostofi'ye göre, bu zorunlu göç, Sasani döneminde Belucilerin İran'ın kuzey platosundan doğuya göç etmelerine neden olmuştur (Mostofi, 1351, s. 56).

Sasaniler döneminin sonlarına doğru ve İslam'ın İran'a gelmesiyle, Belucilerin göçleri kuzey ve kuzeybatı bölgelerinden güney bölgelere doğru devam etmiştir (Ahmedi, 2017). İslam'ın İran'a gelişinden sonra pek çok Arap seyyah ve tarihçi, Belucilerin Kirman bölgesinde yaşadıklarını eserleri ile kayıt altına almıştır (Estekhri, 1373, s. 165). Araplar Kirman'da hâkimiyet kurduklarında Beluciler, Mekkuran ve Sistan bölgesine göç etmişlerdir (Belaziri, 1364, s. 147). Bu göçün ardından bugüne değin Beluciler, Mekkuran'dan Sind'e kadarki bölgeye yerleşmişlerdir.

Kirman bölgesine yerleşen Beluciler, Arapların İran'a yönelik saldırıları sırasında Kirman'dan göç ederek İran'ın güney bölgelerine yönelmişlerdir. Selçuklu döneminde ise Moğolların İran'a saldırısından sonra, güneydoğudan Sind ve Pencap'a, yani günümüz Pakistan'ına kadar göç etmişlerdir (Wirsing, 1992). Bugün İran'daki Beluciler, Sistan ve Belucistan eyaletinde yaşamaktadır ve bu bölge, eski Ahemeniş İmparatorluğu zamanında Mekkuran adıyla biliniyordu (Baluch, 1958).

Sasani döneminde, Sind topraklarında bağımsız bir bölge olan Belucistan, konfederasyonvari bir yönetimle varlığını sürdürmüştür. Sasani hükümdarı Erdeşir Babekan, ülkeyi 33 bölgeye ayırırken Belucistan da bu bölgelerden biri olmuştur. Kaçarlar döneminde ise Belucistan ve İran arasında sınır anlaşmazlıkları yaşanmış ancak 20. yüzyılın ortalarında İran ile Pakistan arasında imzalanan antlaşmayla bu sorun çözülmüştür (Qureshi, 1992). Pehlevi dönemine gelindiğinde, Belucistan tekrar merkezi yönetime bağlanmış ve Beluci hanlarıyla görüşmeler yapılarak, mecliste temsilcilerine yer verilmiştir. Rıza Şah ve Muhammed Rıza Şah dönemlerinde Beluciler, siyasi anlamda güç kazanmış ve İran içindeki yerlerini pekiştirmişlerdir.

İran'daki Sistan ve Belucistan bölgesi, Afganistan sınırından Umman Denizi'ne, Pakistan sınırlarından Kirman ve Horasan'a kadar uzanmaktadır (Mollazei, 2001). Beluci dili, Hint-Avrupa dil ailesine aittir ve eski İran dillerine özellikle Pehlevi, Avesta ve Medce dillerine benzerlik gösterir. Bu benzerlik nedeniyle eski Farsça kitabelerindeki kelimelerin bazıları günümüzde Beluççe'de (Belucice) hâlâ bulunurken, modern Farsçada bu kelimelere rastlanmamaktadır (Mahmad, 1982).

Beluciler, tarih boyunca savaşçı ve cesur bir topluluk olarak tanınmışlardır. 10. yüzyılda kaleme alınan *Şāhnāme* adlı eserde, İran ordusunun Turanlılarla mücadelesinde Beluciler en cesur savaşçılar olarak ifade edilmiştir (Firdevsi, 1967).

Sadık Hidayet, Shehrestanhaye İran adlı eserinde Belucilerin İran'ın kuzey bölgeleri ile ilişkisinin tarihini ele almaktadır. Hidayet'e göre, İran'ın yedi eyaletinden birinin yönetimi Belucilere aittir ve Beluciler, İran'ın kuzey dağlarında yaşamaktadırlar (Hidayet, 1376, s. 163). Türkçe kaynaklara göre 1556 yılında Mekkuran sahilinde Osmanlı denizcileri ve Beluciler irtibat halinde olmuşlardır (Reis, 19??).

Beluciler, tarih boyunca çeşitli göçler, sınır anlaşmazlıkları ve siyasi mücadelelerle karşılaşmış, ancak kültürel ve dilsel kimliklerini koruyarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu topluluğun tarihindeki önemli dönüm noktaları, sadece İran'ın değil, bölgesel siyasetin de şekillenmesine etki etmiştir (Rigiderakhshan, 2020).

Afrika ile ilk Münasebetler

Beluciler, 17. yüzyıldan sonra Umman ile etkileşim halinde olmuşlardır. Mekkuran ve Umman'ın coğrafi yakınlığı bu etkileşimi artırmış ve ticaret amacıyla sık sık ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Umman, söz konusu dönemde köle ticaretinin merkezi konumlarından biriydi. Umman kralı, Belucileri paralı askerler olarak Afrika'ya götürmüş, paralı asker olarak Umman'a götürülen Beluciler ise çeşitli bölgelerden köleler toplayarak Umman'da köle ticareti yapmışlardır. Böylelikle Beluciler, Umman Sultanlığı'nın Hint Okyanusu üzerindeki ekonomik faaliyetleri kapsamında köle ticaretinin bir parçası haline gelmişlerdir. Bu vesile ile Beluciler ticaret amacıyla Afrika'ya yerleşmeye başlamışlardır (Alipour, 1389; Mirzai B. A., 2004).

Beluciler, Umman yönetimleri ile 17. yüzyıldan bu yana çok yakın ilişkiler içerisinde olmuşlardır ve günümüzde de Umman siyasi sistemine en yakın Arap olmayan etnik gruptur (Serefrazi, 1390). İkinci Şah Abbas döneminde (Safevi Dönemi) Umman kralı, çok sayıdaki paralı Beluci askerini Portekizlilere karşı savaşması için Zanzibar'a göndermiştir (Salvadori, 2009). Umman, 17. yüzyılda Yehrubi ve Buseyidi krallıkları döneminde Doğu Afrika'ya yönelik sömürge politikasını hayata geçirmek için Beluci askerleri kullanmıştır (Arabahmadi, 2008). Umman Sultanlığı, deniz ticaret yollarını kontrol etmek ve isyanları bastırmak amacıyla Beluci askerleri istihdam etmiş ve bu askerler, Doğu Afrika'daki Umman hâkimiyetini pekiştirmek için stratejik bir rol üstlenmişlerdir (Fisher, 1993).

1664 yılında Umman Kralı Sultan Bin Seyf Bin Malik, Portekizlilere karşı savaşmak için Beluci askerleri Beluci başkomutan Emir Shehddad liderliğinde savaş gemileriyle birlikte Doğu Afrika sahillerine göndermiştir. Böylelikle Mombasa limanı Portekizlilerin elinden alınmış ve Beluciler bu bölgeye yerleşmiştir (Arabahmadi, 2008).

18. ve 19. yüzyıllarda Umman Sultanlığı döneminde Beluciler ile Afrika arasındaki bağlar yoğunlaşmıştır. Umman Sultanlığı, Basra Körfezi ile Afrika'nın doğu kıyısı (bugünkü Zanzibar, Tanzanya, Kenya) arasında geniş bir hâkimiyet kurmuştu. Beluciler, bu süreçte özellikle askeri ve idari rolleriyle ön plana çıkmıştır. Sultanlık, Beluci askerlerini yerel yönetim ve güvenlik işlerinde kullanmış, bu da Beluci göçlerinin Afrika'nın doğu kıyısında kalıcı topluluklar oluşturmaya yol açmıştır. Bunun yanı sıra Hint Okyanusu üzerinden yürütülen ticaret de Beluci tüccarlarının Afrika toplumlarıyla sıkı ilişkiler geliştirmesine sağlamıştır.

1840 yılında ise Sultan Seyid bin Sultan'ın emri ile Beluciler yeniden Zanzibar'a gönderilir ve kralın özel muhafızları olarak görevlendirilirler. Beluciler bir süre sonra Zanzibar'da yönetimde çeşitli görevlere getirilmişlerdir. Bu dönemde Beluciler ayrıca bölgedeki kervanların korunması için de

82 | Mohammad Rıgıderakhshan

görevlendirilmişlerdir. Beluciler, genellikle Umman Sultanlığı'nda asker ya da yönetici pozisyonlarında bulundukları için yerel halk arasında üst sınıf olarak algılanmışlardır. Bu durum, zaman zaman yerel halkla gerilimlere yol açmıştır (Fisher, 1993).

Söz konusu dönemde bölgenin güvenliği Belucilere bırakılmıştır. 1870 ve 1880'lerde ise Beluciler, Umman ve Doğu Afrika'daki yerli halklarla hem siyasi hem de ticari ilişkiler kurmuşlardır (Arabahmadi, 2008). Belucistan'ın sert coğrafi koşulları, halkın geçim kaynaklarını sınırlamış ve bu nedenle birçok Beluci, ekonomik fırsatlar aramak amacıyla Afrika'ya göç etmiştir. Tarım ve ticaret gibi sektörlerde iş bulmak için kıtanın farklı bölgelerine yerleşmişlerdir (Yavari, 2003).

Umman kralı Sultan Mecid Bin Seyid Al Buseyid, 1857, 1860 ve 1871'de Batılı kaşiflerin Doğu Afrika'yı keşif yolculuklarında Beluci askerlerini kaşiflerin güvenliğini sağlamaları için görevlendirmiştir (Arabahmadi, 2008). 18. yüzyılın sonunda İngilizler Doğu Afrika'ya gelince bölgenin hâkimiyetini Ummanlıların elinden almıştır. Bu yüzden Doğu Afrika'da Ummanlılar için savaşçı olarak yerleşen Beluciler, İngilizlerin bölgede hâkimiyeti ele geçirmelerinin ardından ticaret hayatındaki etkinliklerini artırmışlardır. Kervanlar kuran Beluciler Uganda, Tanzanya ve Kenya'da ticaret faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bazı Beluciler ise söz konusu dönemde Zanzibar ve Mombasa'da ticarethaneler açmışlardır. Bir grup Beluci ise Zanzibar'da polis olarak çalışmaya başlamışlardır (Arabahmadi, 1391). Beluciler, Doğu Afrika'daki tarım ve hayvancılık sektörlerinde yerel ekonomilere katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca deniz ticaretinde aktif bir rol oynayarak bölgesel ticaret ağlarının genişlemesini sağlamışlardır (Yavari, 2003).

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sürecinde ise Beluciler, Doğu Afrika'da Britanya İmparatorluğu'nun askerleri olarak savaşmışlardır. Niksher, Kesregend, Chabahar gibi bölgelerden gelen Beluciler de bu askeri birliklere katılmışlardır (Arabahmadi, 1391). Afrika'ya yerleşen Beluciler, geldikleri bölgelerde yani İran'daki Beluciler ile iletişimlerini kesmemiş ve dönem dönem çeşitli vesilelerle İran'daki Belucilerin de Afrika'ya göçlerini desteklemişlerdir. Bugün hâlâ Afrika, Umman ve Chabahar arasındaki ticaret koridoru aktifliğini korumaktadır (Asadpour, Ahmadi, & Eskandari, 1402).

Hint Okyanusu ticaret yolları Beluciler ve Afrika toplumları arasındaki bağların temelini oluşturmıştır. Beluci tüccarları, baharat, tekstil, değerli taşlar ve metal eşyalar gibi ürünleri Afrika kıyılarına taşıırken, Afrika'dan da fildişi, altın ve tarım ürünleri temin etmişlerdir. Bu ekonomik bağlar sadece ticari ilişkilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda kültürel alışverişe de zemin hazırlamıştır. Ticaretin etkisiyle Swahili diline bazı Beluçça ve Farsça kelimeler girmiş, aynı şekilde Beluci mutfağında Afrika kaynaklı ürünlerin etkisi görülmeye başlamıştır.

Beluciler ile Afrika Arasındaki Tarihsel, Sosyal ve Kültürel Etkileşimler

Beluci göçmenler, Afrika'nın özellikle doğu kıyısında kalıcı topluluklar oluşturmuştur. Zanzibar ve Mombasa gibi liman şehirlerinde Beluci kökenli yerleşimciler, ticaretin yanı sıra idari ve askeri alanlarda aktif rol almıştır. Afrika'daki Beluci toplulukları, yerel kültürlerle uyum sağlama ve kendi kimliklerini koruma arasında bir denge kurma çabası içindedir (Chatterjee, 1986). Beluci topluluklarının Afrika'daki varlığı, onların kültürel kimliklerini korumalarıyla birlikte yerel halkla etkileşimlerini artırmıştır. Bu bağlamda Beluci göçmenlerin, Afrika'nın geleneksel topluluklarıyla sosyal ve kültürel alışveriş içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Beluciler ile Afrika toplumları arasındaki kültürel etkileşimler özellikle müzik, dans, mutfak, dil, el sanatları ve dinî pratikler gibi alanlarda belirgin hale gelmiştir.

Müzik ve Dans

Beluciler ve Afrika toplumlarının müzik ve dans gelenekleri arasında doğrudan etkileşimler

83 | Mohammad Rıgıderakhshan

olmuştur. Belucilerin geleneksel müziklerinde kullanılan bazı vurmali çalgılar ve ritim kalıpları, Afrika müziğindeki unsurlarla benzerlik göstermektedir. Özellikle Belucilerin kullandığı davul türleri, ritmik yapı açısından ortak noktalar taşır.

Tembire (Etrai & Dervishi, 1398, s. 85)

Tembire, özellikle Beluci kültürüne ve çevresindeki coğrafyaya ait bir müzik aleti olarak bilinir. Afrika'dan Belucistan'a getirilen kölelerin kendi kültürleri ile birlikte Mekkuran ve Benderabbas bölgesinde yayılmıştır. Günümüzde dinî tören ve ritüellerde, hastaların tedavisi için düzenlenen törenlerde kullanılmaktadır. Bu müzik aleti genelde sözlü anlatılar, danslar ve topluluk ritüelleriyle ilişkilidir. Tembire, yerel hikayelerin, şiirlerin ve ağıtların eşlikçisi olarak kullanılır (Etrai & Dervishi, 1398, s. 85).

Kıyı bölgesinin müzikal gelenekleri, Belucistan'ın iç bölgelerinin müziğine kıyasla daha çeşitli bir yapıya sahiptir. Kıyı bölgede, Belucistan'ın diğer kesimlerinde rastlanmayan iki önemli müzik türü öne çıkmaktadır: *amba* ve *laywa*. Her iki türün de Afrika kökenli olduğu düşünülmekte olup, yalnızca kıyı şeridinde icra edilmektedir. Hem *amba* hem de *laywa*, farklı boyutlardaki davullar ve koro halinde söylenen şarkılar eşliğinde gerçekleştirilen grup danslarıdır. *Amba*, kolektif emeği teşvik eden iş şarkılarının yanı sıra Tanrı'ya, Peygambere yönelik dualar ve övgüler içermektedir. Buna karşın, *laywa* daha ziyade eğlence amaçlı bir müzik ve dans türü olup, temaları romantik aşk anlatılarından müstehcen ve sıklıkla açık cinsel içerikli söylemlere kadar geniş bir yelpazede değişmektedir. *Laywa* şarkılarında kullanılan argo ve müstehcen ifadeler nedeniyle kadınlar genellikle bu performanslardan uzak durmaktadır. Ancak, seyirciler arasında özellikle yaşlı kadınlar olmak üzere, çoğunlukla siyah nüfusa mensup bireylerin bulunmaya devam ettiği gözlemlenmektedir (Badal, 2007).

Huzistan Eyaletinin Hürremşehr Kentinde Bir Zar Töreni (Mirzai, 2017)

Beluci kültüründeki “goati” dansı Beluci ve Afrika kültürü arasındaki etkileşimin önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zar törenlerinde sergilenen goati dansıyla hastalar tedavi edilmektedir. Bu dansın hastanın içine giren kötü ruhu uzaklaştırmak için yapıldığı bilinmektedir. Dans esnasında okunan ezgilerde de hem Beluci dilinden hem de Afrika dillerinden gelen çok sayıda kelime yer almaktadır. Mohammad Tağı Mesudiye’ye göre bu dansın kökeni Afrika kültüründen gelmektedir. Zanzibar ve Mombasa’da da benzer dansın sergilendiği bilinmektedir (Mesudiye, 1364).

Ayrıca Beluci kültüründeki grup danslarından lewa ve damal dansları, Afrika’nın doğu kıyısındaki toplulukların kutlama ve tören danslarıyla benzer bir ritme sahiptir. Lewa, özellikle Afrika’dan Basra Körfezi’ne getirilen kölelerin ve işçilerin müzik ve dans kültüründen etkilenmiştir. Afrika ritimleri ve dans figürleri, Lewa’nın temel özelliklerini oluşturur. Bu nedenle lewa, Basra Körfezi ve çevresindeki toplulukların Afrika ile tarihsel bağlarının bir yansıması olarak kabul edilir (ajammc, 2024). Bu danslar hem sosyal etkinliklerde hem de düğün gibi özel günlerde ortaklaşa sergilenmiştir. Düğünlerde uygulanan ritüeller, müzik ve dans gibi unsurlar üzerinden kaynaşmıştır. Örneğin Beluci düğünlerindeki bazı şarkı ve dans ritüelleri Afrika’nın doğu kıyısında da benimsenmiştir.

El Sanatları ve Giyim

Beluciler, Afrika kıyılarındaki bazı yapılar ve el sanatları üzerinde kalıcı etkiler bırakmışlardır. Bu etkiler, mimari tasarımlar ve süslemelerde görülebilir (Lodhi, 1994). Beluci halı dokumacılığı ve Afrika’nın geleneksel kumaşları, örneğin Kanga veya Kikoy arasında teknik ve tasarım alışverişleri olmuştur. Renk ve desenler, karşılıklı etkileşimden etkilenmiştir.

Beluci kadınlarının kullandığı gümüş takılar, Afrika toplumlarının takı yapımında ilham kaynağı olmuş ve benzer motifler tasarlanmıştır.

Zar Törenlerinde Hastalara Takdim Edilen Takılar (Zevari & Chitsazian, 1399).

Belucilerin takılarının birçoğu ve müzik aletlerinin büyük bir kısmı göçebe olarak yaşayan, Afrika kökenli toplumlar tarafından üretilmektedirler. Görsellerde yer alan takılar (sağ taraftaki) Zar törenlerinde hastalara verilmek için hazırlanır ve içine hastaya iyi geleceğine inanılan dualar yazılarak yerleştirilir. Böylelikle takının hastayı koruyacağı ve iyileştireceğine inanılmaktadır. Diğer görseldeki (sol tarafta yer alan iğneli takı) takı ise Afrika'dan Belucistan'a getirilen yaygın olarak kullanılan takılardandır. Bu takıyı kadınlar kulaklarına takmaktadırlar.

Afrika'dan Belucistan'a Köle Olarak Getirilen “Belucileştirilen” Kadınlar, Geleneksel Beluci Kıyafetleriyle (Mirzai B. , 2017)

Afrika'nın doğu kıyısındaki Beluci toplulukları, geleneksel giyimleri ile yerel kıyafetler arasında bir sentez yaratmıştır. Beluci erkeklerinin geleneksel uzun gömlekleri ve şalvarları, Afrika'nın doğu kıyısında kanzu adı verilen geleneksel kıyafetlerle benzeşmiştir. Kadınların giydiği işlemeli elbiseler, Afrika kıyafetlerindeki renkli tasarımlar ile harmanlanmıştır.

Dil ve Edebiyat

Beluci tüccarlarının ve göçmenlerinin Afrika'nın doğu kıyısındaki topluluklarla uzun yıllar süren etkileşimi, Swahili diline bazı Farsça ve Beluçça kökenli kelimelerin girmesine girmesini sağlamıştır. Özellikle ticaretle ilişkili kelimelerde bu etkiler daha yoğun şekilde görülmektedir. Beluciler, Swahili kültürüyle sıkı bir etkileşim içine girerek Swahili dilini öğrenmiş ve bu dil aracılığıyla yerel topluluklarla bağ kurmuşlardır. Bununla birlikte, kendi geleneksel dillerini ve kıyafetlerini de korumuşlardır (Lodhi, 1994).

Örneğin Beluci dilinden Swahili diline geçen kelimeler arasında “Bandoq, Singe, Belushi, Haberdari, Baruti, Cherahani, Shali, Karakhana, Jemadari” gibi kelimeler yer almaktadır (Arabahmadi, 2008). Ayrıca hem Beluciler hem de Afrika toplumları, sözlü edebiyat ve hikâye anlatıcılığı geleneğine sahiptir. Bu etkileşim sırasında, Beluci destanları ve halk hikâyeleri Afrika toplumlarının hikâye anlatıcılığıyla harmanlanmıştır.

Mimari ve Şehirleşme

Beluciler, Afrika'daki şehirleşme süreçlerinde özellikle Zanzibar ve Mombasa gibi şehirlerde etkili olmuştur. Beluci yerleşimcilerinin İran ve Pakistan'daki mimari geleneklerini Afrika'nın doğu kıyısına taşıdığı gözlemlenir. Örneğin bazı evlerin ve camilerin tasarımlarında İran-Arap etkileri görülebilir.

Kilwa Ulu Cami (Tanzanya) (Arabahmadi, 1397).

Özellikle Tanzanya'da Beluciler ve Şirazlıların Afrika'ya taşıdığı kubbe yapısını mimari pek çok eserde görebilmek mümkündür. Hatta Tanzanya'daki pek çok cami, mimari özellikleri açısından Şiraz'daki

87 | Mohammad Rıgıderakhshan

camiler ile benzerlik göstermektedirler. İran camilerinde olduğu gibi, geniş iç mekanlar ve taş işçiliği gibi detaylar Kilwa Ulu Cami'nin mimarisinde benzer şekilde yer alır (Arabahmadi, 1397).

Beluci asker ve yöneticiler, yerel şehir planlaması ve toplumsal düzenlemelere katkıda bulunmuşlardır. Pek çok hamam ve tarihi mekanlarda Farsça beyitler görmek mümkündür. Zanzibar'da Sultan Seyid bin Sultan'ın 1847 yılında eşi Sherazad Begüm için yaptırdığı hamamın girişinde de Farsça beyitlere yer verilmiştir.

Kidichi Hamamı (Zanzibar/Zengibar) (Arabahmadi, 1397).

Beluciler, Müslüman bir topluluk olmaları nedeniyle Afrika'daki İslam kültürünün güçlenmesine katkıda bulunmuşlardır. Bunun karşılığında yerel dini pratiklerden de etkilenerek İslam'ın farklı yorumlarını benimsemişlerdir (Chatterjee, 1986). Hem Beluci hem de Afrika Müslüman toplulukları, İslamiyet'in Sufi geleneklerini benimsemiştir. Mevlit, zikir ve toplu ibadetlerde benzer ritüeller ortaya çıkmıştır.

Beluciler ve Afrika toplumları arasında mutfak kültüründe belirgin bir alışveriş olmuştur. Hint Okyanusu ticareti, Beluci mutfağında kullanılan baharatların örneğin zerdeçal, karanfil ve tarçın gibi baharatların Afrika'nın doğu kıyısında da yayılmasını sağlamıştır. Pilav ve et yemekleri, her iki kültürde de önemli yer tutmaktadır. Özellikle Beluci pilavı ile Zanzibar pilavı arasında benzerlikler görülür. Belucilerden Afrika'ya yayılan çay içme geleneği, günümüzde Kenya ve Tanzanya gibi ülkelerde sosyal yaşamın bir parçası olmuştur.

Beluciler ile Afrika toplumları arasındaki kültürel etkileşimler, iki bölgenin tarihsel bağlarının güçlü bir yansımasıdır. Bu etkileşim, ticaret, göç ve dinî bağlar gibi dinamiklerle şekillenmiş ve zamanla iki tarafın kültürel kimliklerine derin bir zenginlik katmıştır. Bugün hâlâ Zanzibar, Kenya ve Tanzanya gibi bölgelerde yaşayan Beluci kökenli topluluklar, bu tarihsel ve kültürel bağların canlı birer tanığıdır. Bu etkileşim, küresel kültürel çeşitliliğin ve insanlığın ortak tarihinin önemli bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde Zanzibar, Mombasa ve diğer doğu Afrika bölgelerinde yaşayan Beluci kökenli topluluklar, bu kültürel mirasın yaşayan temsilcileridir.

Sonuç

Beluciler ile Afrika arasındaki tarihsel, sosyal ve kültürel etkileşimler, iki farklı coğrafyanın zamanla nasıl derin bir bağ kurduğunu gözler önüne sermektedir. Ticaret, göç, dini bağlar ve kültürel alışverişler yoluyla şekillenen bu ilişkiler, iki toplumun kültürel kimliklerini hem zenginleştirmiş hem de birbirine nüfuz etmesine olanak sağlamıştır. Müzik, dans, dil, edebiyat, mutfak, el sanatları ve mimari gibi birçok alanda gözlemlenen bu etkileşimler, iki taraf arasında güçlü bir bağın kurulmasına yol açmıştır.

Beluci göçmenler, Afrika'nın doğu kıyılarında yalnızca sosyal ve ekonomik hayata katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda kültürel sentezler ve yeni pratiklerin ortaya çıkmasına da öncülük etmiştir. Örneğin, Beluci dansları ve müzikleri, Afrika'nın yerel ritimleriyle birleşmiş; dil ve mutfak kültüründe karşılıklı alışverişler gerçekleşmiştir. Mimari alanda da Beluci yerleşimcilerinin İran'dan getirdiği etkiler, Zanzibar ve Mombasa gibi bölgelerde kalıcı izler bırakmıştır.

Bu etkileşimler, Belucilerin kendi kültürlerini koruma çabaları ile yerel halklarla uyum sağlama becerilerinin başarılı bir kombinasyonu olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, Beluci ve Afrika toplulukları arasında kurulan ilişki, küresel tarih yazımında kültürel çeşitliliğin ve insanlığın ortak mirasının önemini vurgulamaktadır.

Bugün hâlâ Zanzibar, Mombasa ve Tanzania gibi bölgelerde yaşayan Beluci kökenli topluluklar, bu tarihsel bağların canlı birer temsilcisi olarak varlıklarını sürdürmekte ve bu kültürel mirası gelecek nesillere aktarmaktadır. Belucilerin Afrika ile etkileşim hikâyesi, insan hareketliliğinin ve kültürler arası alışverişlerin ne kadar güçlü bir dönüştürücü güce sahip olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Ahmedi, H. (2017). Kovmiyet ve Kovmiyergerayı der İran. Tahrn: Neşr'e Ney.
- ajammc. (2024, July 1). ajam media collective. Retrieved from The Baloch Gulf: Musical Culture Between Makran Coast and the Arabian Peninsula: <https://ajammc.com/2024/07/01/baloch-gulf-musical-culture/>
- Alipour, N. (1389). Negahi Be Tecarete Golamhan ve Kenizanhe Afrikayı Der Esre Gacar. Feslnameye Tarikhhe Revabite Kharici, 99-124.
- Arabahmadi, A. (1391). Beluchaye İrani Der Sherge Afrika. Do Feslnameye Pejoeshnameye Tarikhaye Mehelliye İran, 76-85.
- Arabahmadi, A. (1397). Asare Tarikhiye İran Der Tanzania. Merkeze Motahalate Rahbordiye Revabite Ferhangi, 15-44.
- Arabahmadi, A. (2008). Muhacerete Beluchaye İrani Ber Sherge Afrika: Paradaymi Muvaflak Ez Hefze Huviyet ve Tesir ve Tehessure Mutegabile Ferhengi. Mecelleye Tarikhe İran, 181-208.
- Arthur, C. (1375). İran Der Zeman Sasanian. (R. Yasemi, Trans.) Tahrn: Dünayeye kitap.
- Asadpour, H., Ahmadi, F., & Eskandari, H. (1402). Khalice Fars ve Bazneshre Ferheng ve Sunnethaye İrani Ta Payane Doreye Safeviye Der Meshrikh Zemin. Feslnameye Pejoeshhaye Ulume Tarikhi, 1-22.
- Badal, S. K. (2007). On the Presence of African Musical Culture in Coastal Baluchistan. Journeys and Dwellings: Indian Ocean Themes in South Asia, (pp. 276-287).
- Baluch, M. S. (1958). History of Baluch Race and Baluchistan. Karachi, Pakistan: Karachi Process.
- Belaziri, A. İ. (1364). Fetuhul Beladan. (E. M. Ferzan, Ed., & A. Nush, Trans.) Tahrn: Suruş.
- Bose, S. (1997). Modern South Asia: History, Culture, Political Economy.
- Chatterjee, P. (1986). Nationalist Thought and the Colonial World: A Derivative Discourse?.
- Estekhri, E. İ. (1373). Mesâlik ve'l-memâlik. (İ. Efşar, Ed., & M. İ. Tesneri, Trans.) Tahrn: Bonyade Mogufate Doktor Mahmud Efshar.
- Etrai, E., & Dervishi, M. R. (1398). Sazshenasiye İrani. Tahrn: Shirkete Chap ve Neshre Kitabhaye Dersiyeye İran.
- Firdevsi, E. K. (1967). Şāhnāme (Vol. 8. cilt). (R. Aliyof, Ed.) Moskova: Akademiye Ulume Ettahadiyeye Cemayire Shohrevi.
- Fisher, M. H. (1993). Slavery and Muslim Society in Africa: The Institution in Saharan and Sub-Saharan Africa.
- Hidayet, S. (1376). Neveshtehaye Feramushshodeye Sadık Hidayet. (M. D. Burumend, Ed.) Tahrn: İntisharate Negah.
- Hosseinhour, R. (1387). Costucuyi Beraye Resheyabiye Zebane Beluchi. Mecmueye Megalate Hemayeshe Gozeri Ber Tarihe Belucistan.
- Lodhi, A. Y. (1994). "The Swahili and Islamic Influence on Beluch Language and Culture". Journal of African Cultural Studies.
- Mahmad, J. (1982). The Baluch Cultural Heritage. Karachi, Pakistan: Royal Book Company.
- Mesudiye, M. T. (1364). Musigiye Belucistan. Tahrn: Suruş.
- Mirzai, B. (2017, July 12). Middle East Eye. Retrieved from 'We are Iranians': Rediscovering the history of African slavery in Iran: <https://www.middleeasteye.net/features/we-are-iranians-rediscovering-history-african-slavery-iran>
- Mirzai B. A. (2004). Slavery, The Abolition of the Slave Trade, and the Emancipation of Slaves in Iran (1828-1928). Canada: York University
- Mollazei, P. M. (2001). Tehevvolat Siyasi- İdeolojik der Belucistan. Feslnameye Motalahate Milli, 3-14.

90 | Mohammad Rıgıderakhshan

Mostofi, A. (1351). Cogrfayaye Tarikhiye Deshte Lut. Tahrn: Mueseseye Cogrfayayiye Daneshgahe Tehran.

Reis, S. A. (19??). Mir'at-ul Memalik. İstanbul: Tercüman.

Rigiderakhshan. (2020). 1979'dan Günümüze İran'ın Dış Politika Üretme Sürecine Sünnilerin Bakış Açısı: Beluciler ve Kürtler. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi.

Salvadori, C. (2009). Twelve mosques: The history of Islam in Kenya. Nairobi: Nairobi Publications.

Serefrazi, A. (1390). Fergeye Mezhebiye Zıkriya Der Belucistan. Pejoeshnameye Tarikhe İslam, 49-74.

Qureshi, M. N. (1992). Belucistan. T. D. Vakfı içinde, İslam Ansiklopedisi (Cilt 5, s. 428). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Wirsing, R. G. (1992). The Baluchies and Pathans. Londra: The Minority Rights Group.

Yavari, F. (2003). Beluchistan: Tribal Life and Regional Conflicts.

Zevari & Chitsazian. (1399). Mütalaheye Tetbigiye Nematgerayi Der Ziveralate Eggame Turkmen ve Beluc Der İran. Hunerhaye Senayie İran, 121-142.